

ههفته ريبيا پيکھاتە يي

د مەم و زينا ئەحمەد خانى دا

پ. ه. د. مەسعود جەمیل رەشید
زانکۆيا دەۆک/ کوليزا زمانان – پشکا زمانى کوردی
masood.jameel@uod.ac

م. ه. عىصەت مەحمود مەحمەد
سەرۆکاتيا زانکۆيا دەۆک
ismat.xabur@uod.ac

پوختە:

ههفته ريبی، وه کو ئیک ژ ته کنیکین دروستکرنا زمانى شعری، ب تایه تی ژى ریتما نافخۆیی د ناف تیکستی ئەدهیدا، د ئەدهی کوردیدا تا رادده کى باش پشتبهستن لسه هاتیه کرن. ئەف ته کنیکه نه بتنى گریډای شعریه، به لکو فه کۆلینین دهستیکی لدۆر فی بابه تی گریډای تیکستین ئاینی بوون. ب گۆته کا دی، ههفته ريبی د هژماره کا جۆرین گۆتاراندا دهیته بکارینان بو جوانکرنا ده برینین زمانى و کارتیکرنی ل وه رگری. ئیک ژ وان شاعرین کورد یین ب ئاوايه کى سهره کى پشتبهستن لسه ر فی ته کنیکى کرى، ئەحمەد خانى یه، ب تایه تی د مەم و زينا خۆدا. ههفته ريبی رۆله کى مهزن د به رهه مى ناقبریدا دیتیه و بوويه ئالافه کى سهره کى بنیاتنانا زمانى شعری د فی به رهه میدا. ئەف فه کۆلینا ب نافى (ههفته ريبيا پيکھاتە يي د مەم و زينا ئەحمەد خانى دا) یا تایه ته ب دهستیشانکرنا و شروڤه کرنا رۆل و جۆرین ههفته ريبيا پيکھاتە يي د مەم و زينا خانى دا، کو ژ دوو پشکا پیکدهیت. د پشکا ئیکیدا چارچۆفی تیۆرى یی ههفته ريبی هاتیه دهستیشانکرنا و شروڤه کرن و کورتیه کا دیروکی، زاراف، تیگه ه و دابه شکرین جۆرین ههفته ريبی بخۆفه دگریت. پشکا دووی ژى، پشکه کا ناماری/شروڤه کاریه و تیدا ب ئاوايه کى پراکتیکی جۆرین ههفته ريبيا پيکھاتە يي د به رهه مى ناقبریدا هاتینه دهستیشانکرنا و شروڤه کرن.

- په یفین سهره کى: ریتم، ههفته ريبی، ههفته ريبيا پيکھاتە يي، دووباره کرن، ئەحمەد خانى.

پیشه‌کی:

ههفته‌ریبیا پیکهاته‌یی د مه‌م و زینا ئەحمەدیی خانی دا، کو د پرانیا شعرین ملله‌تاندا ب شیوه‌یه‌کی ژ شیوه‌یان هه‌یه. ب گۆته‌کا دی، شاعران پشتبه‌ستن لسه‌ر ههفته‌ریبیا کریه بو خه‌ملاندن و ریکخستنا شعرا خو و سه‌رنجا خوانده‌فانان بو شعرا خو راکیشایه. ئیک ژ شاعرین کلاسیکین کورد یین کو ب ئاوایه‌کی زور پشتبه‌ستن لسه‌ر ته‌کنیکا ههفته‌ریبیا کری بو ئااکرنا زمانی شعرا خو؛ ئەحمەدیی خانی یه، ب تایبه‌ت د داستانا خو یا ب نافۆده‌نگ مه‌م و زینا دا. ئەف فه‌کۆلینه یا تایبه‌ته‌ ب ده‌ستیشانکرن و شروقه‌کرنا جوړین ههفته‌ریبیا د مه‌م و زینا خانی دا، ب میتۆده‌کا سالۆخکاری، ئاماری و شروقه‌کاری، ب مه‌ره‌ما زانینا چه‌وانیا بکارهاتنا فی ته‌کنیکا شعری د داستانا نافیریدا.

هه‌ر خوانده‌فانه‌کی مه‌م و زینا ئەحمەدیی خانی دخوینیت ئیکسه‌ر هه‌ست ب دیاردا ههفته‌ریبیا د دیرین ویدا دکه‌ت، ژبه‌رکو ئه‌وی پشتبه‌ستنه‌کا مه‌زن لسه‌ر ئەفی ته‌کنیکی کریه و ب ریکا وی کیش و سه‌روا و هۆنه‌رین ره‌وانبیه‌یی به‌رده‌ست کرینه، به‌لی هه‌تا نوکه ب ره‌نگه‌کی هویر و چر و زانستی ئەف ته‌کنیکه د مه‌م و زینا نه‌هاتیه هه‌لکۆلان و شروقه‌کرن. ئەف فه‌کۆلینا ل ژیر ناف و نیشانی (ههفته‌ریبیا پیکهاته‌یی د مه‌م و زینا ئەحمەدیی خانی دا) هه‌وله‌که بو پیشچا‌قکرنا ئەفی ته‌کنیکی و رۆلی وی د دروستکرنا دیرین مه‌م و زینا دا.

ئەف فه‌کۆلینه ل دویف ریازه‌کا (سالۆخکاری - شروقه‌کاری - ئاماری) هاتیه ئەنجامدان، داکو بابته‌ی ته‌کنیکین ههفته‌ریبیا ب ره‌نگه‌کی هویر و زانستی به‌یته دیارکرن و شروقه‌کرن.

پرسین سه‌ره‌کی یین کو دی ئەف فه‌کۆلینه ل به‌رسفا وان گه‌رییت ئەفه‌نه: ئایا ئەحمەدیی خانی تا چ راده شیایه مفای ژ ههفته‌ریبیا بینیت و بکه‌ته د خزمه‌تا دروستکرنا دیرین هۆزانیدا؟ دیسان ئەو چ ته‌کنیکن ئەوین خانی بکارئینان بو به‌رده‌ستکرنا کیش و سه‌روایین مه‌م و زینا؟

هه رچه نده بابه تی ههفته ریبیی گه له کی به رفره هه و گه له ک تا و چه ق ژئی دچن، به لی د ئه فی هه کولینیدا مه بتنی جورین (ههفته ریبیا پیکهاته یی - التوازی ترکیبی) وه رگرتینه، چونکی خانای پشبه ستنه کا زور لسه رفی ته کنیکئی کریه بو ئا فاکرنا زمانئی شعرا خو، ههروه سا بو هه کولینه کا ب ئه فی رهنگی ده رفهت ناییت سه رجه م جورین ههفته ریبیی بهینه وه رگرتن، ئه فه دی قه بارئی هه کولینی مه زن که ت.

ئه ف هه کولینه ژ دوو پشکان پیکده ییت: د پشکا ئیکیدا مه هه ولدایه کورتیه کا میژووی ل دور باسکرنا ههفته ریبیی ل ده ف ئه وروپان بکه یین، پاشان ئه ف زاراقه ل ده ف ملله تین موسلمان چاوا هاتیه به حسکرن و شروفه کرن. د باسه کی دی یی ئه فی هه کولینیدا زاراق و پیناسه یین ههفته ریبیی د زمانین جودادا هاتیه به حسکرن. د باسی دوماهییدا گرنگترین جور و دابه شکرین ههفته ریبیی هاتیه دیارکرن یین کو د پراکتیکیدا پشتبه ستن لسه هاتیه کرن.

پشکا دووی یا ته رخانکریه بو لای پراکتیکی و ئه و ته کنیکین ههفته ریبیی هاتیه دیارکرن یین گریدای ههفته ریبیا پیکهاته یی و ب زیقی د مه م و زینیدا دیدار، ئه ف ته کنیکه ب هژماره و ریژه یین زانستی هاتیه پیشچا فکرن و د خسته یین ری کو پیکدا هاتیه کورته کرن.

۱- ههفته ریبی:

ئه ف پشکه گرنگی دده ته چارچو فی تیوری یی ههفته ریبیی، ئه وژی ب ری کا باسکرنا کورتیه کا دیروکی لدور په یدابوون و پیشفه چوونا فی ههفته ریبیی و ههروه سا دانه نیاسینا وی ژ لای زاراق و تیگه هی فه. دیسان د فی پشکیدا دی باس ل دابه شکرین سه ره کیین جورین ههفته ریبیی هیته کرن.

۱-۱- کورتیه کا دیروکی:

ژ لای دیروکی فه، هه کولینین لدور ههفته ریبیی ژ هوزانا عیبری ده ستینکریه، کو په یوه ندی ب دابونه ریتین که نعانای یین نفیسینی فه هه یه (Fox, 2014, 4)

هه‌فته‌ریبی وه‌کو زاراف بۆ جارا ئیککی ل نا‌فه‌راستا سه‌دی ۱۸ ئی ژ لایی قه‌شه و پروفیسوری بریتانی (رۆبه‌رت لاوت Robert Lowth) ی فه‌هاته بکارئینان. نا‌فبری "زارافی هه‌فته‌ریبیا نه‌ندامان parallelismus membrorum، کو ژ زمان‌ی لاتینی وه‌رگریه (Fox, 2014, 4)، ب مه‌به‌ستا هه‌فته‌ریبیا پیکهاته‌یین تیکستی، دا‌کو جۆرین جوداییین وان هه‌فگونجان و لیکچوونان سالۆخیده‌ت، نه‌وین د چارچۆفی فه‌کۆلینه‌کیدا د پیکهاته‌یین زمانیین عیبریا ته‌وراتیدا دیتین" (Frog & Tarkka, 2017, 203). پاشی فه‌کۆلینین لدۆر هه‌فته‌ریبی به‌رفره‌هبوون، تا‌کو به‌ره‌مه‌یین دیرینین جودا بخۆفه‌گرتین، وه‌کو به‌ره‌مه‌یین ئوگاریتی، سۆمه‌ری، مسریین که‌فن، ئاسیایی (ب تایبه‌ت چینی)، نه‌م‌ریکایی یین نا‌فه‌راستا، فینیقی، ئوسترالی، نه‌فریقی و... هتد (Fox, 2017, 41-79).

ئیک ژ ره‌خنه‌گرین کو نا‌فی وی ب ئا‌وايه‌کی گشتی ب هه‌فته‌ریبی فه‌هاتیه‌ه گریدان و رۆله‌کی سه‌ره‌کی د پیشفه‌برنا فی تیگه‌هیدا دیتی، (رۆمان یا‌کوبسون)ه. یا‌کوبسون باس ل تیگه‌هه‌ی هه‌فته‌ریبیا پیقه‌ری Canon parallelism دکه‌ت و لدۆر دبیریت: "ئه‌ف تایبه‌تمه‌ندیین شعری، یین کو ژ وه‌که‌ه‌فیا زنجیره‌یین لدویف ئیکهاتی یین زمانی بخۆفه‌دگریت، پیقه‌رینه و گرنگیه‌کا مه‌زن هه‌یه و د زمانین جیهانییدا به‌ره‌لا‌فن، هه‌روه‌سا هه‌ژی هندینه‌ه کو فه‌کۆلینین شعریه‌تی و شروقه‌کرین زمانانی ب گشتی لدۆر به‌ینه‌ه نه‌جمادان. ئه‌ف جۆرین که‌فه‌شوپی یین هه‌فته‌ریبیا پیقه‌ری تیگه‌هه‌شته‌کا هویر لدۆر په‌یوه‌ندیی د نا‌قه‌ه‌را لایه‌نین جودا یین زمانیدا پیشکیشی مه‌ دکه‌ت" (Fox, 2014, 4). ب شیوه‌یه‌کی گشتی، "یا‌کوبسون) ته‌ماشای هه‌فته‌ریبی دکه‌ت وه‌کو تیگه‌هه‌کی خوریی بنیاتنانا تیکستی و ب نا‌فی (کۆمکرنا دوو یه‌که‌یان the bringing together of two units) و پاشی ب (فه‌گه‌ریانین دووباره recurrent returns) نا‌فکر" (Frog & Tarkka, 2017, 203). نوکه‌ زی هه‌فته‌ریبی بوویه زارافه‌کی گرنگ د فه‌کۆلینین بنیاتگه‌ریدا و وه‌کو پیکهاته‌کی سه‌ره‌کی یی تیکستی نه‌ده‌بی ب گشتی و یی شعری ب تایبه‌تی ده‌یته‌ه ژمارتن.

۱-۲- هه‌فته‌ریبی وه‌کو زاراف:

وه‌کو هۆنه‌ر و میکانیزم؛ هه‌فته‌ریبی د که‌فندا ژ لایینی شاعران فه‌هاتیه‌ بکارئینان و ره‌خنه‌گران ژ ی گرنگی پیدایه، به‌لئ وه‌کو زاراف، هه‌فته‌ریبی زارافه‌کی نوییه، یانژی گه‌له‌کی که‌فن نینه.

أ- لده‌ف گریکیان ئەف زارافه‌ نه‌بوویه، به‌لئ هنده‌ک تیگه‌هین نیزیکی وی هه‌بوینه، بۆ نمونه “نه‌ستۆ دبیژیت: (جۆرجیاسی) کۆمه‌کا ریکیین شعری و وینه‌یین ره‌وانبیژی دپه‌خشانیدا فه‌دیتینه‌ کو ده‌ینه‌ به‌رامبه‌ری هه‌فته‌ریبی، نه‌وژی سی ده‌سته‌نه: هه‌فگونجان (التجانس) و (دویمایا پارچه‌یان/ هه‌فسه‌نگیا پارچه‌یان) و (وه‌کئیکی - الطباق). هه‌ر وه‌کی دیار ئەف هه‌رسی ده‌سته‌یه نیزیکی تیگه‌هی هه‌فته‌ریبیینه، به‌لئ وه‌کو زاراف ژ وی جودانه. لئ بۆ جارا ئیکی زارافی هه‌فته‌ریبی Parallelism ژ لایینی رۆبه‌رت لاوت Robert Lowth ی فه‌ل سالا ۱۷۷۸ی هاته‌ بکارئینان، ده‌می لسه‌ر فی تیگه‌هی د عیبرییا ته‌وراتیدا کارکری (Mueller, 2015, 87). پاشی ل سه‌دین ۱۹ و ۲۰ دا، ئەف زارافه‌ هیدی هیدی به‌ربه‌لاف بوو. دیسان د ره‌وانبیژییا ئیسلامیا که‌فندا دوو زارافین نیزیکی تیگه‌هی هه‌فته‌ریبی ده‌اتنه‌ بکارئینان، نه‌وژی زارافین به‌رامبه‌ری (المقابله) و وه‌کئیکی (الطاق) (الهاشمی، ۲۰۰۵، ۲۹۲). زارافی دووی هه‌مان زارافی ده‌سته‌یا سیی یا گریکییه، ئانکو هه‌مان تشته. د ره‌وانبیژییا ئیسلامیدا هژماره‌کا زارافین دیژی هه‌نه‌ کو بۆ هه‌مان تیگه‌هی هه‌فته‌ریبی هاتینه‌ بکارئینان، دشیاندایه‌ نه‌وان زاراقان ب ئەفی ره‌نگی ل خواری لدویف بکاره‌ینه‌رین وان دیاربه‌که‌ین: (القاسمی، ۲۰۱۰، ۱۴)

ز	زاراف	نقیسه‌ر
۱	المناسبه (گونجان)	ابن سنان الخفاجی ابن ابی الاصبغ المصری أبو محمد القاسم السجلماسی
۲	استواء الاجزاء	أبو هیلال العسکری

عبدالقاھر الجورجانی	المزواجه بین المعینین (تیکه‌ه‌لکرنا دوو رامانان)	٣
الآمدی	الترتیب (دویقئیکهاتن)	٤
حازم القرطاجنی	التلاؤم (له‌فهاتن)	٥

هه‌ر وه‌کی د خشته‌یدا دیار، د ره‌وانبێژیا ئیسلامیدا هه‌ماره‌کا زاراقان بۆ هه‌فته‌ریبیا هاتینه‌ بکارئینان، "به‌لێ یی ژ هه‌میان نیزی‌کتر بۆ تیگه‌هێ وێ، زاراقی (المناسبه‌)یه" (القاسمی، ٢٠١٠، ١٧٨-١٧٩) د سه‌رده‌مێ نویدا، پیرانیا ره‌خنه‌گرین عه‌ره‌ب زاراقی (التوازی) بکاردئین و ئه‌فی زاراقی جهێ خۆ د ناف ره‌خنه‌یا عه‌ره‌یدا گرتیه. هه‌رچه‌نده جاران زاراقین دیری دیار دبن، به‌لێ نه‌شیاینه‌ بینه‌ زاراقین زانستی و ب به‌رفه‌هی به‌ینه‌ بکارئینان، بۆ نمونه ره‌خنه‌گرێ عه‌ره‌ب (محمد مفتاح) زاراقی (التشاکل) بۆ هه‌فته‌ریبیا بکاردئینیت و دیژیت: "ئه‌ف زاراقه‌ گشتگیرتره‌ ژ (التوازی)" (مفتاح، ٢٠٠٥، ٢٦-٢٧).

د فه‌ره‌ه‌نگین کوردیدا و هه‌روه‌سا د ره‌خنه‌یا کوردی ژیدا زاراقی (هه‌فته‌ریبیا) ب به‌رفه‌هی هاتیه‌ بکارئینان. ب رامانه‌کا دی، نفیسه‌ر و ره‌خنه‌گرین کورد لسه‌ر زاراقی (هه‌فته‌ریبیا) ئیکگرتینه، بۆ نمونه د فه‌ره‌ه‌نگا (سه‌لاحه‌دین) دا ب ئه‌فی ره‌نگی هاتیه‌ باسکرن (د زمانێ ئنگلیزیدا زاراقی (Parallelism) هه‌یه‌ ئه‌وێ ب واتایا هه‌فسۆیی، ته‌ریباتی) ده‌یت، ئانکو دوو زاراق هه‌نه‌ ئه‌وژێ (ته‌ریباتی) و (هه‌فسۆیی)، به‌لێ زاراقی ئیکێ پتر جهێ خۆ گرتیه (سه‌عدلا، ١٩٩٨، ٦١٢). دیسان د فه‌ره‌ه‌نگین کوردیدا زاراقی (هه‌قه‌راتی) ژێ بۆ هه‌فته‌ریبیا هاتیه‌ بکارئینان (دوسکی، ٢٠١٦، ٢٢٤)، به‌لێ ئه‌فی زاراقی جهێ خۆ د ناف نفیسین ره‌خنه‌یی و زمانیدا نه‌دیتیه.

١-٣- تیگه‌هێ هه‌فته‌ریبیا:

هه‌فته‌ریبیا دوو لایه‌نان بخۆفه‌ دگرت، ئه‌وژێ لایه‌نی وه‌که‌ه‌قی و لایه‌نی هه‌قدژی، له‌ورا ئه‌ف تیگه‌هه‌ ب گه‌له‌ک ره‌نگان هاتیه‌ باسکرن و پیناسه‌یین جودا بۆ

هاتینه نهجامدان، دبیت باشرین شروقه کرن ژی بو تیگه هی وئ هاتیهته کرن، ههر نهو بیت یاکو (رومان یا کوبسون) ی باسکری، ده می دبیتیت: "ههفته ریبیی هه فگونجانه ک ژ ریخستنن بهرده وام لسه هژماره کا ئاستان هه یه: لسه ئاستی ریخستنا بنیاتن پیکهاتهیی، لسه ئاستی ریخستنا شیوه و هه فوکین ریزمانی و لسه ئاستی ریخستنا په یقین هه فواتایین فرههنگی و هه فگونجایین فرههنگیین ته مامدا، ل دویماهی ژی لسه ئاستی ریخستنا دهنگان و پیکهاتهییین نهخشین، کو د فی هه فگونجانییدا دیرین شعری یین ب ریکا ههفته ریبیی پیکه گریدا، ریخستنه کا دیار بدهست خوڤه دئین و جوراوجوره یه کا مهزن ژی د هه مان ده مدا وهردگرن" (جاکسون، ۱۹۸۸، ۱۰۶). ژ لایه کی دی فه، ئیک ژ رهخه گرین دهستپیکین باسی ههفته ریبیی کری، کو نهوژی لاوت Lowth، کو ب نه فی رهنگی ههفته ریبیی روڤه دکهت: (ههفته ریبیی بو دابه شکرنا دووباره کرنی بو دوو رهگه زین پرانیا جارن یه کسان و هه فگونجای ژ لایی رمان و دهنگی فه کاردکته، رهگه زئی ئیکی هزره کی یان ههسته کی بخوڤه دگریت، نه ف ههسته یان هزره بهرفره دبیت یان ب په یقین جوراوجور دووباره دبیت، یانژی ب هه فدی وئ وان د رهگه زئی دوویدا دهیته قه ره بوو کرن، نهوژی ب ریکا بکارئینانا دوو رسته یین ژ هه مان بنیات و هه مان هژمارا په یقان) (القاسمی، ۲۰۱۰، ۱۷۶).

وه کو پیناسه یه کا شروقه کاری (یوری لوتمان) گه له ک ب هویری و ریکوپیکی ههفته ریبیی دایه نیاسین، ده می دبیتیت: "دشیاندا یه تاییه تمه ندین دیارین ههفته ریبیی ب فی رهنگی دیار بکه یین: ههفته ریبیی پیکهاته یه کا جوت جه مسره، لایه کی وئ ب لایی دی دهیته نیاسین، نه ف لایه یی گریدا لایی دیتره ب په یوه ندیه کا نیزیکی و په یوه ندیا وه کهه فی، ئانکو په یوه ندیه کا ته ماما هه فگونجای نینه، دیسان یا ژیکدویر و جودا ژی نینه، هوسا لایی دیتره هنده ک سیمایین گشتی هه نه، ب ریکا تیگه هشتنن ژ لایی دی دهیته جودا کرن، ژبه رکو - ل دویماهی - ههر ئیک ژ وان لایه کی هه فئیکیییه و نه هه فگونجایه ب شیوه یه کی ته مام، له ورا نه م

هه‌فگونجانه‌کئی ب شیوه‌کی ژ شیوه‌یان د نافه‌را وان دا دروست دکه‌ین ” (لۆتمان، ۱۹۹۹، ۱۷۷-۱۷۸).

وه‌کی ده‌یته‌ زانین کو رۆمان یاکوبسون ئیکه ژ نفیسه‌ر و ره‌خه‌گرین هه‌ره به‌رچاف د بواری شرو‌فه‌کرنا تیگه‌هی هه‌فته‌ریبیدا، چونکی نه‌وی تیشک ئیخسته سه‌ر فی بابه‌تی و گرنگیه‌کا تایه‌ت پیدایا. له‌ورا ره‌خه‌گر و نفیسه‌رین پشتی وی ژی زیده‌تر گرنگی ب نه‌فی زارافی دا و جهی خو‌ باش د نافه‌ فکولینین زمانی و نه‌ده‌بیدا گرت، هه‌رچه‌نده یاکوبسون ب درپژێ ل‌دۆر فی تیگه‌هی ناخفتیه‌ و گرنگی پیدایه، به‌لج دشیاندایه دیتنا وی د دوو خالین سه‌ره‌کیدا ده‌ستشیا‌ن بکه‌ین، نه‌وژی لدویف نه‌وئی (دیالوگا) د نافه‌را وی و (ک. پ) ی دا ل‌دۆر تیگه‌هی هه‌فته‌ریبیی هاتیه‌ نه‌نجامدان.

أ- (یاکوبسون) دینیت نه‌گه‌ر دشیاندا‌ییت به‌رسفا هنده‌ک پرسیارین گرنگ بده‌ین، هینگی دبیت د شعری بگه‌هین، پرسیارژی نه‌فه‌نه:

- په‌یوه‌ندیا دو‌یفئیکه‌اتنی (التراتیبه) د نافه‌را په‌که‌یین هه‌فته‌ریبیدا چیه‌؟ و نه‌و کیزان په‌که‌یه ژ فان په‌که‌یان مه‌لکه‌چی یا دیتر دبیت؟ ب راما‌نه‌کا دی (هه‌لگر) و (هه‌لگرتی) لدویف زارافین ره‌وانبیزیی چه‌وا ده‌ینه‌ دابه‌شکرن؟ و چه‌وا ئاماژه‌ ب وی په‌یوه‌ندیی ده‌یته‌دان؟ نه‌ری نه‌ف چه‌نده ب ریکا پشتبه‌ستنی لسه‌ر نافه‌روکا نافدا یا دیران دروستدبیت، یانژی لسه‌ر هندی کو دیره‌ک ژ وان به‌ری یا دیتر ده‌یت؟ یانژی ل دویماهیئ پشتبه‌ستنی لسه‌ر جهی جو‌تدیران د نافه‌ ریره‌ویدا دکه‌ت؟ (جاکسون، ۱۹۸۸، ۱۰۶).

د فی بواریدا یاکوبسون دوو جو‌رین هه‌فته‌ریبیی ده‌ستشیا‌ن دکه‌ت، یا فه‌شارتی (به‌رزه) و یا دیار (هه‌یی)، ئانکو نه‌وا ب ریکا ده‌نگ و په‌یفان دروست دبیت یا ئاشکرا و دیاره‌ و نه‌وا ب ریکا ئاماژه‌ و راما‌نی دروستدبیت یا فه‌شارتی و به‌رزه‌یه.

ب- ل‌دۆر پرسیاره‌کا دی یا گریدای هه‌فته‌ریبیی د په‌خشانی‌دا، یاکوبسون دینیت کو هه‌فته‌ریبیی نه‌ بتنی گریدای شعریه‌، به‌لکو د هنده‌ک شیوه‌یین په‌خشانا

ئه‌ده‌بی ژیدا هه‌نه، کو لدویف بنه‌مایه هه‌فگونجایی هه‌فته‌ریبیا دروستدبن. ب شیوه‌یه‌کی گشتی "جوداهی د ناقه‌را هه‌فته‌ریبیا د شعری و په‌خشانیدا نه‌وه کو د شعریدا (کیش) بنیاتی هه‌فته‌ریبیا دسه‌پینیت: بنیاتی نه‌خشیی دیری ب گشتی، یه‌که‌یا ناوازیی و دووباره‌کرنا دیری و پارچین دین کیشناسی، نه‌فه وه‌هال ره‌گه‌زین ده‌لاله‌تا ریزمانی و فره‌ه‌نگی دکه‌ن ب شیوه‌یه‌کی هه‌فته‌ریب بهینه دابه‌شکر و ریزکر. بی گومان ل فیری ده‌نگی رۆلی مه‌زن هه‌یه و پیش ده‌لاله‌تی دکه‌ثیت. د په‌خشانیدا به‌روفاژی شعریه؛ یه‌که‌یین ده‌لالین خودان هیزین جودا ب رۆلی ریکخستا بنیاتین هه‌فته‌ریب رادبن، د فی حاله‌تیدا هه‌فته‌ریبیا یه‌که‌یین پیکه‌گه‌گریدای لسه‌ر بنه‌مایه وه‌که‌ه‌فی و ژیکجودایی و هه‌فسۆیی ب شیوه‌یه‌کی کارا رۆلی د ئافاکرنا گرییدا دینن" (جاکسون، ۱۹۸۸، ۱۰۸).

ژ لایه‌کی دیقه، (جینفری لیچ) د پیناسه‌کرنا هه‌فته‌ریبیدا جه‌ختی لسه‌ر تیگه‌هین دووباره‌کرنا و لاساییکرنا دکه‌ت، نه‌وژی ده‌ما دیاردکه‌ت کو "هه‌فته‌ریبیا بیژه‌یی ب شیوه‌یی دووباره‌کرنا نازاد، لاساییکرنا کائیکسه‌را هنده‌ک پارچه‌یین تیگستی یین پیشوه‌خت بکاره‌اتینه، نه‌فجا نه‌ف پارچه‌یه په‌یف بن، یان فریز یانژی رسته. سه‌ره‌رای دووباره‌کرنا یه‌که‌یین ریزمانی، دووباره‌کرنا یه‌که‌یین ریتی یین وه‌کو مؤرفیما ژی ب هه‌فته‌ریبیا بیژه‌یی ده‌یته هژمارتن. ئانکو دشاندایه بیژین کو دووباره‌کرنا پیکه‌اته‌یی تیگستی و گه‌له‌ک پیکه‌اته‌یین تیگستی فی دووباره‌کرنا بخۆفه دگرن. لی جارن ژ لایه‌ زمانقایه‌ کیماسی د ژیده‌رین دووباره‌کرنا دروست دبن، و بتنی وه‌کو پیله‌کا سۆزان ده‌یته ته‌ماشاکرن" (Leech, 1969, 77).

د ره‌خه‌یا عه‌ره‌بیدا جیاوازیه‌کا مه‌زن ل گه‌ل دیتنا رۆژئافای بۆ هه‌فته‌ریبیا نینه، به‌لکو ب هه‌ما شیوه‌ ده‌یته باسکرن، بۆ نمونه د پیناسه‌یه‌کیدا هاتیه‌کو (هه‌فته‌ریبیا ب واتایا هه‌فته‌ریبیا دوو تستان ده‌یت، ئانکو ئینانا به‌رئیکا دوو تستانه، وه‌کئیکا و دووباره‌کرنا ب بنیاتگه‌ریه د دیره‌ک یان کۆپله‌یه‌کا شعریدا، دیت ژی ب رامانا وه‌که‌ه‌فی یان هه‌فدژیا بنیاتان ژ لایه‌ رامانی فه‌ به‌یت) (الهیل، ۲۰۱۴، ۵).

هه‌فته‌ریبی د ره‌خنه‌یا کوردیدا ب ساده‌یی هاتیه باسکرن، بۆ نمونه (یاسری) (حه‌سه‌نی) دبیریت: "هه‌فته‌ریبی ئیکه ژ میکانیزمین دروستکرنا شعرئ وه‌کو بنیات" (حه‌سه‌نی، ۲۰۰۷، ۱۴۳). هه‌رچه‌نده پیناسه‌یه‌کا کورت و ساده‌یه، به‌لئ تیکه‌هیی هه‌فته‌ریبی روئنه دکه‌ت، دیسان (نعمت الله حامد نهیلی) ژئ لدر هه‌فته‌ریبی دبیریت: "هه‌فته‌ریبی ره‌گه‌زه‌کی بنیاتیه، لسه‌ر دووباره‌کرنا هنده‌ک پارچه‌یین یه‌کسان ده‌یته ئافاکرن، د ئه‌نجامدا ئاوازه‌کا موزیکی لسه‌ر هۆزانیدا به‌ردده‌ت" (نهیلی، ۲۰۰۷، ۲۳۷). ب دیتنا مه‌ ئه‌ف پیناسه‌ بئنی جۆره‌کی هه‌فته‌ریبی ب خو‌فه‌ دگریت، کو ئه‌وژی هه‌فته‌ریبیا ده‌نگیه.

۱-۴- جۆرین هه‌فته‌ریبی:

چه‌ندین دابه‌شکرن بۆ جۆرین هه‌فته‌ریبی هه‌نه و د فان دابه‌شکراندا، جه‌خت لسه‌ر هنده‌ک تیکه‌هان هاتیه‌کرن، کو پتریا جارن ئه‌ف تیکه‌هه‌ گریدای زمانقانیینه، ئه‌فجا چ گریدای ئاست، ئاراسته، گرافۆلۆژی، لیکسیکۆلۆژی، توپۆگرافیا یان ریتما زمانی بن. لسه‌ر فان بنه‌مایان، هنده‌ک فه‌کۆله‌ر هه‌فته‌ریبی دکه‌نه پینج جۆر، ئه‌وژی: گرافۆلۆژی، فونۆلۆژی، لیکسیکی، سیتاکسی و سیمانتیکی (-Abdelbasset, 18, 20). لئ هنده‌ک فه‌کۆله‌ر لسه‌ر بنه‌مایئ ئاراسته‌ی باس ل جۆرین هه‌فته‌ریبی دکه‌ن و دکه‌نه دوو جۆر، ئه‌وژی ئاسۆبی و ستوونی، کو یا ئاسۆبی لسه‌ر بنه‌مایئ رسته‌یه‌کییه و یا ستوونی ژئ گریدا رسته‌یین جودایین هه‌فته‌ریبه (داودی، ۲۰۱۴، ۳۱۳-۳۱۴). د فه‌کۆلینن کوردیدا، هه‌فته‌ریبی و جۆرین وئ گه‌له‌ک ب کیمی هاتینه باسکرن. ئیک ژ وان فه‌کۆله‌رین باس ل جۆرین هه‌فته‌ریبی کری (عبدالرحمن مزوری) یه، کو لدویف پراکتیزه‌کرن لسه‌ر شعرین (ئه‌حمه‌دی خانی)، پینج جۆرین سه‌ره‌کی یین هه‌فته‌ریبی دیاردکه‌ت، ئه‌وژی هه‌فته‌ریبیا هه‌فواتا، هه‌فته‌ریبیا هه‌قدژ، هه‌فته‌ریبیا بنیاتکار، هه‌فته‌ریبیا گوپیتکی و هه‌فته‌ریبیا پیکهاته‌یی (مزوری، ۱۹۸۸، ۱۴۲-۱۴۴).

ئيك ژ دابه شكرنين سهره كي و گرنگ يين جورين ههفته ريبيا، دابه شكرنا (جيفري ليچ) يه، كو ژ بهر گرنگيا وي، د في فه كولينيدا پشتبه ستن دي لسهر هيتته كرن. (ليچ) د وي باوه ريب دايه كو ههفته ريبيا ديبته ههشت جور، نهوژي ب في رهنگي ل خواري:

أ- دووباره بوونا دهستپيكي (ثانافورا Anaphora):

لدويف بوچوونا ليچي، مه بهست ژ في جورين ههفته ريبيا، دووباره بوونا په يفه كي يان چهند په يفه كانه ل دهستپيكا دهربرينين زماني يين لدويف ئيك، ب في رهنگي: (أ...)(أ...). لدور زارافي ثانافورا Anaphora، (ويلز) دياردكته كو زارافه كي گريكييه و مه بهست پي فه گه راندنه، ب وي واتايي كو ل دهستپيكيين دهربرينين زماني په يفه كي يان چهند په يفه دهينه بكارئينان و پاشي د دهربرينين لدويفدا، نه ف په يفه دهينه يان دهينه دووباره كرن. نه ف دووباره كرنه زي، فه گه ريانه بو وان په يفيين ل دهستپيكي هاتينه بكارئينان.

ب- دووباره بوونا دويماهيي (ئه پستروفي Epistrophe):

بهروفازي ثانافورا ييه، ئانكو په يف ل دويماهيا پيڭكها ته يا زماني يان يه كه يا تيكتسي دووباره دبن. ئانكو نه و په يف يان دهسته يه كا په يفيين ل دويماهيا پيڭكها ته يا دهستپيكي يا زماني هاتينه بكارئينان، جاره كي يان پتر د پيڭكها ته يين زماني يين ل دويفدا دا دووباره دبن. ب في رهنگي: (أ...)(أ...).

ج- تيكه لبوون، بهه فكه تن، (سيمپلوس Symploce):

مه بهست پي تيكه لبوون و بهه فكه تن ههردوو جورين ثانافورا و ئه پستروفيينه، ئانكو دووباره بوونا په يفيين دهستپيك و دويماهيييه د پيڭكها ته يين زماني يين لدويف ئيكدا، ب في رهنگي: (أ...ب)(أ...ب). ئانكو دووباره بوونا په يفه كي يان دهسته يه كا په يفانه ل دهستپيكا پيڭكها ته يين زماني و دووباره بوونا په يفه كي يان دهسته يه كا په يفيين دي لدويماهيي.

د- پيچان (ئه ناديبلوس Anadiplosis):

لدويف بوچوونا ليچي، مه بهست ژ في زارافي، دووباره بوونا دويماهي په يف ژ پيڭكها ته يه كا رستي ل دهستپيكا پيڭكها ته يا لدويفدا دا، ب في رهنگي: (أ...)(أ...).

ه- دووباره‌بوونا ده‌ستپیک و دویماهیئ (ئپانالیپسس Epanalepsis):

مه‌به‌ست پئ دووباره‌بوونا په‌یقه‌کیه د رسته‌یه‌کی یان فریزه‌کیدا، ب تایه‌ت ل ده‌ستپیک و دویماهیئ، ب فی ره‌نگی (أ...أ)(ب...ب). ئەف جورئ هه‌فته‌ریبئی وه‌کو دووباره‌بوونا په‌یقایه، وه‌کو ئیک ژ ئالافئین دروستکرنا ریتما نافخوئی.

و- به‌روفازی، وه‌رگه‌ریان، پیکگوهارتن (ئه‌نتیستروفي Antistrophe):

ئەف جورئ هه‌فته‌ریبئی، هه‌ر ب ریکا دووباره‌بوونا په‌یقان د ئیک رسته یان فریزدا دروست دیت، لی پیکگوهارتن د ریزه‌ندییا په‌یقئین دووباره‌بوویدا دروستدیت، ب فی ره‌نگی: (أ...ب)(ب...أ).

ز- دووباره‌کرنا پرچار (پۆلیپتوتون Polypoton):

لیچ د وی باوه‌ریدایه‌کو ئەف جورئ هه‌فته‌ریبئی، دووباره‌کرنا په‌یقه‌کیه ب فورمین جودا و ل جهین جودا. ئاکو په‌یقه‌کا ده‌ستیشانکری ب فورم و دارشتن و تیسنین جودا، ل جهین جودایین پیکهاته‌یین زمانی بکارهاتی پتر ژ جاره‌کی دووباره‌دیت.

ح- لیکنیزیکرن، لیکئینان (هۆمۆیۆتیلۆتن Homoioteleuton):

مه‌به‌ست پئ دووباره‌کرنا هنده‌ک په‌یغ و فریزانه، کو دویماهییا وان وه‌کو ئیکه، ئەوژی ب مه‌به‌ستا پیکه‌گه‌گیدانا پیکهاته‌یین زمانی بکارهاتی و په‌یداکرنا گونجانی د زمانیدا. دشیاندا په‌یته‌گۆتن کو ئەف ته‌کنیکا هه‌فته‌ریبئی لیکئینانی د زمانیدا په‌یاداگه‌ت. (Leech, 1969, 80-83).

۲- ته‌کنیکین هه‌فته‌ریبیا پیکهاته‌یی د مه‌م و زینا نه‌حمه‌دی خان‌ی دا:

ئەگه‌ر دیارترین جورئ هه‌فته‌ریبیا زمانی د شعریدا بیت، دیارترین هه‌فته‌ریبیا شعری ژی دئ د سه‌رواییدا بیت، چونکی (سه‌روا پوخته‌یا هه‌فته‌ریبیا شعریه) (جاکسون، ۱۹۸۸، ۸۹). ب رامانه‌کا دی، هه‌فته‌ریبئی د زۆربه‌یا حاله‌تاندا ب ئەرکی به‌رامبه‌رکرنا په‌که‌یین وه‌که‌ه‌ف رادیت و ئەفه هه‌مان کریاره یاکو سه‌روا نه‌جامده‌ت. ئانکو “سه‌روا بتنی حاله‌ته‌کی تایه‌تی دابیشه‌کا به‌رفره‌ه‌تره، ئەم دشین

بيژين حاله ته کئ تاييه تئ داييشه کا سه ره کيا شعريه، نه وژى ههفته ريبيه” (جاکسون، ۱۹۸۸، ۴۷). لدويش في بوجوونئ ههفته ريبى ژ سه روايي به رفره هتره و سه روا ديته پارچه يه ک ژ ههفته ريبىي.

ئه گهر وه کو قالبين شعري به ري خؤ بدهينه ههفته ريبىي، دئ بينين کو ديارترين ههفته ريبيا سه روايي د هونه ري مه سنه وييدا ديارديت، چونكى مه سنه وي لدويش سه روايين جؤت دهيته دانان. ئانكو سرؤشتي مه سنه ويئ نه وه کو په يقين هه فسه روا دئ نيته به رامبه ري ئيك.

خوياه ده مي باس دهيته لسه ر مه سنه وييا شعرا كلاسيكيا كوردى، ئيكسه ر مه م و زينا نه حمه دئ خانى دهيته مه يدانئ. ئه ف چه نده بو بوهايئ وي يئ ديروكي و شاكارى و هونه ري فه دگه ريت. هه ر خوانده قانه كئ مه م و زينا نه حمه دئ خانى دخونيت، هه ست ب هه بوونا ريژه يه كا مه زنا جورين ههفته ريبيا دكه ت، چونكى ههفته ريبى ب ته كنيكين جودا د ناف هه مي له شي ئه في شاكاريدا هه يه. بو نمونه هژمارا جؤت په يقين وه كو ئيك يان هه فسه روا د مه م و زيني دا ب ئه في رهنگي ل خواريه:

هژماره	جؤر	ز
۸۵۸	په يقين وه كي ئيك	۱
۲۶۹۰	په يقين هه فسه روا	۲
۳۵۴۸	سه رجه م	

ئه ف هژمارا مه زنا ته كنيكين جورا و جور هاتينه بكارئينان، كو ئيكه م ته كنيك ژى بو قالبى سه روايا مه سنه وي فه دگه ريت، چونكى لدويش هژمارا ديرين مه م و زيني، كو (۲۲۵۸) ديرن، (۲۲۵۸) په يقين هه فسه روا بين ههفته ريب هاتينه بكارئينان. دسياندايه گرنگرين ته كنيكين ههفته ريبىي د مه م و زينيدا ب ئه في رهنگي ل خوارى دياربكه ين:

۱-۲- ته‌کنیکا هه‌فته‌ریییا ئیکسانیا هژمارا په‌یفان:

زۆربه‌یا نیفه‌دێرین مه‌م و زینێ ژ (سی)، (چوار) یان (پنج) په‌یفان پیکده‌ین، ئانکو یه‌کسانیه‌کا به‌رچا‌فا هژمارا په‌یفان د نابه‌را نیفه‌دێرین ویدا هه‌یه و کیم دیر هه‌نه ئه‌ف یه‌کسانیه‌کا نابه‌را نیفه‌دێرین ویدا خویانه‌بیت. چه‌ند هژمارا په‌یفان د نیفه‌دێرین ویدا کیمتر بیت، هه‌فته‌ریییا خورتتره، چه‌ند زیده‌تر بیت، هه‌فته‌ریییا کیمتر دبیت.

۱-۱-۲- یه‌کسانکرنا نیفه‌دێران ب (سی) په‌یفان:

هژماره‌کا کیم یا دیرین مه‌م و زینێ هوسا هاتینه فه‌هاندن کو هه‌ر نیفه‌دێره‌ک ژ (سی) په‌یفان پیکه‌یه‌ت و زۆربه‌یا جارن هه‌ر سی په‌ی‌ف دگه‌ل په‌یقین نیفه‌دێرا دویفدا هه‌فسه‌روانه و هه‌فته‌ریییه‌کا گه‌له‌ک ری‌کوپیک دروستدکه‌ن، وه‌کی نموونا ل خوارێ:

ته‌حقیق ب ئافتابی روخسار

(خانی، ۲۰۰۵، ۲۵۴)

ته‌صدیق ب ماهتابی دیدار

۳	۲	۱
روخسار	ب ئافتابی	ته‌حقیق
دیدار	ب ماهتابی	ته‌صدیق

وه‌کی دیار هه‌ر سی په‌ی‌ف هه‌فسه‌روانه و ب ئه‌رکین جودا رابووینه، وه‌کی ئه‌رکین ریتمی و سه‌روایی و هه‌فته‌ریییه‌.

۲-۱-۲- یه‌کسانکرنا نیفه‌ دێران ب (چوار) په‌یفان:

زۆربه‌یا نیفه‌دێرین مه‌م و زینێ ژ (چوار) په‌یفان پیکده‌ین، دبیت ئه‌ف نیفه‌دێره‌ هه‌فسه‌روا بن، یانژی ئاسایی بن. د هژماره‌کا مه‌زنا ئه‌واندا ب کیمی دوو په‌ی‌ف، یانژی جارن ژێ سی یان هه‌ر چوار په‌ی‌ف هه‌فسه‌روانه، وه‌کی نموونا ل خوارێ:

ته زکیه ئی نهفسی بوو موکه ممهل

(خانی، ۲۰۰۵، ۲۵۵)

ته صفیه ئی قهلبی بوو موحه صصل

۴	۳	۲	۱
موکه ممهل	بوو	نهفسی	ته زکیه ئی
موحه صصل	بوو	قهلبی	ته صفیه ئی

وه کی دیار په یقین ئیکئی (ته زکیه ئی / ته صفیه ئی) هه فسه روانه، په یقین دووی نیزیکی ئیکن (نهفسی / قهلبی)، بهلی هه فسه روایه کا ته مام نینه، په یقین سییی (بوو / بوو) وه کی ئیکن و په یقین چواری (موکه ممهل / موحه صصل) هه فسه روانه.

۳-۱-۲- په کسانکرنا نیفه دیران ب (پینج) په یقان:

قههرا وه کوو دوژمنان دکهت دهفع

(خانی، ۲۰۰۵، ۲۹۶)

زه جرا وه کوو ظالمان دکهت رهفع

۵	۴	۳	۲	۱
دهفع	دکهت	دوژمنان	وه کوو	قههرا
رهفع	دکهت	ظالمان	وه کوو	زه جرا

وه کی دیار په یقین بهرامبهری ئیک یان هه فسه روانه یان زی ب ته مامی وه کی

ئیکن.

۲-۲- ته کنیکا ههفته ریبیا ئامرازین زمانی:

بکارئینانا کیشا (ههزه جا شهش ته فعیلا نهخرهبا مهقبووزا مهحزووف / مهقسوور)، ئهوا نهحمه دئی خانی بو مه م و زینی ههلبژارتی، یا پری برگه یین کورتین نیزیکی ئیکه، لهورا شاعری په نابریه بهر ئامرازین (د، ب، ژ، ل) بو په یداکرنا هژماره کا مهزنا برگه یین کورت. ل گهلهک جهان ئهف چهنده بوویه ئهگه ری بهرامبهر کرنا ئهفان ئامرازان د نیفه دیرین شعریدا و هوسا جوړه کئی ههفته ریبیا پیکهاته ی دروستبوویه.

بۆ دروستکرنا ئه‌فیی ته‌کنیکی، شاعری ئامراز ب چهند ره‌نگان بکارئینیانه، بۆ نمونه د هنده‌ک دێران دا (د) ئینایه به‌رامبه‌ری (د)، (ب) به‌رامبه‌ری (ب)، (ژ) به‌رامبه‌ری (ژ) یانژی (ل) به‌رامبه‌ری (ل). د هژماره‌کا دیا دێرین شعریدا دبیت شاعری (ل) ئینابیته به‌رامبه‌ری (ژ) یان (د) به‌رامبه‌ری (ب) و...هتد. ئانکو گۆرانکاری د بکارئینانیدا ئه‌نجامدایه.

٢-٢-١- ته‌کنیکا به‌رامبه‌رکرنا (د) دگهل (د):

د مه‌م و زینیدا ئامرازئ (د) ژ هه‌میان زیده‌تر هاتیه بکارئینان، ئه‌فه ژی دیارده‌کا ئاساییه، چونکی د ئاخفتنا ئاسایی یا کرمانجیدا، ئه‌ف ئامرازه گه‌له‌کی به‌ربه‌لافه. ئه‌فین ل خواری نمونه‌نه بۆ به‌رامبه‌رکرنا ئامرازئ (د):

نابت کو ژ من بیت د غافل

(خانی، ٢٠٠٥، ٢٤٤)

(بالجمله) ب ئه‌مرئ من د عاجل

گۆیه‌نده دبوون دگهل جه‌مادات

(خانی، ٢٠٠٥، ٢٤١)

بۆیه‌نده دبوون دگهل نه‌باتات

وه‌کی د نموونا ئیکیندا دیار ئامرازئ (د) جاره‌کی د دێریدا هاتیه به‌رامبه‌رکرنا، به‌لی د نموونا دوویدا دوو جاران هاتینه به‌رامبه‌رکرنا.

٢-٢-٢- به‌رامبه‌رکرنا ئامرازئ (ب):

ئامرازئ (ب) ب ریژه‌یه‌کا زۆر د مه‌م و زینیدا هاتیه به‌رامبه‌رکرنا، ئه‌وژی وه‌کی ئامرازئ (د) ب دوو ره‌نگان هاتینه به‌رامبه‌رکرنا ب ئه‌فی ره‌نگی ل خواری:

فیکرا کو سه‌دا ژ وان ب ده‌رکه‌ت

(خانی، ٢٠٠٥، ١٥٠)

قه‌صرا فه‌له‌کی سه‌دا ب سه‌رکه‌ت

نافه ب قطار و ده‌ر ب قنطار

(خانی، ٢٠٠٥، ١٧٣)

یاقووت ب بار و زهر ب خه‌روار

دیاره‌کو شاعری د نموونا ئیکیدا ئامرازی (ب) د برگه‌یا (ا) دا به‌رامبه‌ر ئیک کرینه، به‌لی د نموونا دوویدا جاره‌کی د برگه‌یا (ب) دا و جاره‌کی ژی د برگه‌یا (ا) دا.

۲-۲-۳- به‌رامبه‌ر کرنا ئامرازی (ژ):

د هژماره‌کا دیرین مه‌م و زینیدا، ئامرازی (ژ) هاتیه به‌رامبه‌ر کرن و ژ بلی رۆلی وی یی ریتی، ب رۆلی هه‌فته‌ریبیا پینکهاته‌یی ژی رابوو. دیسان ئامرازی (ژ) ب دوو ره‌نگان هاتیه به‌رامبه‌ر کرن، ب ئەفی ره‌نگی ل خواری:

ته دوور کرم ژ نک هه‌فالان

مه‌هجوور کرم ژ مولک و مالان (خانی، ۲۰۰۵، ۲۵۸)

شاهی ژ ته‌را و غه‌م ژ بو من

تاجدین ژ ته‌را و مه‌م ژ بو من (خانی، ۲۰۰۵، ۱۸۶)

د نموونا ئیکیدا ئامرازی (ژ) د برگه‌یا (ب) هاتیه به‌رامبه‌ر کرن، د نموونا دوویدا، د برگه‌یین (ب) و (ا) دا هاتیه به‌رامبه‌ر کرن.

۲-۲-۴- به‌رامبه‌ر کرنا ئامرازی (ل):

ئامرازی (ل) ژ هه‌ر سێ ئامرازی دی کیمتر بو به‌رامبه‌ر کرن و دروستکرنا هه‌فته‌ریبیا هاتیه بکارئینان، دیسان بتی ب ره‌نگه‌کی هاتیه بکارئینان:

ئه‌وه‌ل ته‌کوسان ل من عه‌یان کر

پاشی ته‌چرال من نه‌هان کر (خانی، ۲۰۰۵، ۲۶۰)

وه‌کی دیار د برگه‌یا (ب) دا ئامرازی (ل) هاتینه به‌رامبه‌ر کرن و ب رۆلی هه‌فته‌ریبیا رابوو.

ب شیوه‌یه‌کی گشتی دشیاندایه هژمار و ریژه‌یا بکارئینانا ئامرازی (د، ب، ژ، ل) د مه‌م و زینیدا لدویف خسته‌یی ل خواری دیاربکه‌ین:

ز	ئامراز	هژماره	ریژه
۱	د	۱۳۳	% ۳۸,۵۵۰
۲	ب	۱۱۰	% ۳۱,۸۸۴
۳	ژ	۸۷	% ۲۵,۲۱۷
۴	ل	۱۵	% ۴,۳۴۷
سه رجهم		۳۴۵	% ۱۰۰

جهی ئامازییه کو د هژماره کا مهزنا دیرین مهه و زینیدا نهو هه چوار ئامراز ب شیوین جۆدا هاتینه بهرامبه رکرن، بهلی وه کی حاله تین دیترب ئهوی ئه رکی ههفته ریبیی رانه بووینه، بۆ نمونه دبیت (ل) ل گهل (د) بیت یان (ژ) ل گهل (ب) و... هتد، بۆ نمونه:

رابووه کو خان ژ بهر خه واصان

(خانی، ۲۰۰۵، ۱۴۳)

ساقی گریان ب جهه و کاسان

وه کی خویا د برگه یا (۶) دا ئامراژین (ژ) دگهل ئامراژی (ب) هاتیه بهرامبه رکرن.

۲-۳- ته کنیکا بکارئینانا په یقین هه فدژ:

د دیرین (مهه و زین) یدا، هژماره کا په یقین هه فدژ وه کو ته کنیکا ههفته ریبیی هاتینه بکارئینان، ئه وژی ب دوو شیوه یان، شیوه یی ئاسویی و شیوه یی ستوونی، ئانکو دبیت په یقین هه فدژ ب شیوه یه کی ئاسویی هاتینه بکارئینان، وه کی دیرین ل خواری:

ئهف هه جر و ویصال و شاهی و غهه

(خانی، ۲۰۰۵، ۱۶۸)

ئهف مهوت و حیات سوروور و مهتتهه

- هه جر X ویصال

- شاهی X غهه

- مهوت X حهيات

- سورور X مهتته م

(فى الجملة) ژ نهووهل و چ ئاخر

(القصة) چ موئمن و چ كافر (خانى، ۲۰۰۵، ۳۰)

- نهووهل X ئاخر

- موئمن X كافر

د هندهك ديريئن مه م و زينيدا په يقين هه قذر ب شيويه كئ ستونى هاتينه

بكارئينان، وه كئ نموونا ل خواري:

ظاهر ته نه گهر نومايه صوغرا

باطن نه وه نه قشئ خامه كوبرا (خانى، ۲۰۰۵، ۲۷)

ظاهر X باطن

صوغرا X كوبرا

ل دويماهيا نه قئ باسى، دشياندايه هژمارا په يقين هه قذر بين د ئيك ديرادا

هاتينه بكارئينان لدويغ خشته يي ل خواري دياربكه ين:

هژماره	جوري په يقا هه قذر	ز
۱۶۴	ئاسويي	۱
۷۴	ستونى	۲
۲۳۸	سه رجه م	

۲-۴- ته كنيكا بكارئينانا په يقين هه قته ريب:

د مه م و زينيدا، هژماره كا زورا جوتپه يقان ب دارشتين جودا، ب تايبه تي وه كو

په يقين سه روايي، دگهل هه قدوو هاتينه بكارئينان، بو نموونه جوتپه يقين (جهفا) و

(وهفا)، (بولبول) و (سورگول) و (مه م) و (غهم) و... هتد. لهورا نه قه ب خو ديبته

جوره كئ هه قته ريب يي ب ريكا په يقين هه قته ريب، وه كئ نمونين ل خواري:

شهرته د شهریه‌تی وه‌فائی

ئەم ژێ ژوی رابخۆن جه‌فائی (خانی، ۲۰۰۵، ۱۳۹)

په‌ژمووده‌کرن ب په‌نگی سۆرگول

ئەفسووده‌کرن ب ده‌نگی بولبول

بولبول نه‌دشی بیته هه‌فده‌نگ

سۆرگول نه‌دبوو بیته هه‌فره‌نگ (خانی، ۲۰۰۵، ۲۱۶)

شاهی ژ ته‌را و غه‌م ژ بو‌من

تاج‌دین ژ ته‌را و مه‌م ژ بو‌من

غه‌م چونکی کول صووره‌تی مه‌میته

له‌و غه‌م ژ مه‌رالسهر غه‌میته (خانی، ۲۰۰۵، ۱۸۶)

یان شوبه‌تی من د یی مه‌من هوون؟

له‌ورا وه‌کوو من د پور غه‌من هوون؟ (خانی، ۲۰۰۵، ۲۱۶)

۲-۵- ته‌کنیکین هه‌فته‌ریبیی لدویف دابه‌شکرنا (لیچ)ی د مه‌م و زینا خانیدا:

لدویف بۆچوونا (لیچ)ی، هه‌شت جورین سه‌ره‌کیین هه‌فته‌ریبیا بیته‌یی هه‌نه،
ئه‌وژی ئەقه‌نه: ئانافۆرا، ئەپستروۆفی، سیمپلۆس، ئانادیپلۆسس، ئاپانالیسس،
ئانتیستروۆف، پۆلیتۆتۆن و هوموئیوتیلیۆتۆن. زۆربه‌یا ئەفان جوران ب ریژه‌یین جودا
د مه‌م و زینا خانیدا خویا دبن، دیسان هژماره‌کا دیبا ته‌کنیکین هه‌فته‌ریبیی د مه‌م و
زینیدا هه‌نه، هه‌موویان ب نموونین پیدقی دی ديار و شروقه‌که‌ین:

۲-۵-۱- هه‌فته‌ریبیا ستوونیا ده‌ستپیکي (Anaphora):

لدویف بۆچوونا لیچی، مه‌به‌ست ژ فی جوری هه‌فته‌ریبیی، دووباره‌بوونا
په‌یفه‌کی یان چه‌ند په‌یفه‌کانه‌ل ده‌ستپیکا ده‌ربریین زمانی یین لدویف ئیک، ب فی
ره‌نگی: (أ...)(أ...). ئەف جوری هه‌فته‌ریبیی ب چه‌ند ره‌نگان د مه‌م و زینیدا ديار

دییت:

أ- دووباره بوونا په یقه کا تاك ل دهستیپكا مهسنه ویان، وه کی نموننا ل خواری،
كو تیدا په یفا (ئهف) ل دهستیپكا هه ر نیقه دیره کی دووباره کریه:

ئهف رهنکه فهلهك هه می موعه ظهم

ئهف چهنده مهلهك هه می موکهرهم (خانی، ۲۰۰۵، ۲۷)

ب- دووباره بوونا پتر ژ په یقه کی ل دهستیپكا نیقه دیران، بو نمونه د ئه فی
دیریدا خانئ هه ر سی په یقین (هه ر میره کی وان) ل دهستیپكا نیقه دیران دووباره
دکته:

هه ر میره کی وان ب به ذلی حاتهم

هه ر میره کی وان ب ره زمی روستهم (خانی، ۲۰۰۵، ۵۴)

ج- د هندهك دیراندا په یقهك یان پتر ل دهستیپكا دوو دیران یان پتر هاتینه
بکارئینان، وه کی نموننا ل خواری كو په یفا (هندهك) ب شیوه یه کی ستونی د چوار
نیقه دیرین دویقئیدا بکارئینایه:

هندهك ب په یایی چوونه باغان

هندهك ب سواری چوونه راغان

هندهك ب ته بایی و ب کثرهت

هندهك ب هه قالی و ب وه حدهت (خانی، ۲۰۰۵، ۱۹)

۲-۵-۲- ههفته ریبیا ستونیا دویمایی (Epistrophe):

به روفاژی ههفته ریبیا ستونیا دهستیپکیه، ئانکو په یف ل دویماییا پیکهاته یا
زمانی یان یه که یا تیکستی دووباره دبن. ئانکو ئه و په یف یان دهسته یه کا په یقین ل
دویماییا پیکهاته یا دهستیپکی یا زمانی هاتینه بکارئینان، جاره کی یان پتر د
پیکهاته یین زمانی یین ل دویقدا دا دووباره دبن. ب فی رهنگی: (...أ)...
ئهف جوړئ ههفته ریبی وه کو (پاش سه روا) ژئ دهیته نیاسین، د مه م و زینیدا
ب سی رهنگان دیار دبیت:

أ- دووباره بوونا په یقه کا تاك ل دویماهیا دوو نیقه دیرین هه مان دیرئ، وه کی دووباره بوونا په یقا (ئه ز) د نموونا خواریدا:

هه ر چهنده قهوی موشه ووه شم ئه ز

ئه و چهنده ب موشه ووهش خوه شم ئه ز (خانی، ۲۰۰۵، ۲۵۳)

ب- دووباره بوونا پتر ژ په یقه کی ل دویماهیا دوو نیقه دیرین هه مان دیرئ، وه کی دووباره بوونا (ژ بو من) د نموونا خواریدا:

دهوره ك نه ته كر ده مه ك ژ بو من

په ر دی ته مه گه ر مه مه ك ژ بو من (خانی، ۲۰۰۵، ۲۶۰)

ج- بکارئینانا سه روایا ره وانیئری، ئانکو هه مان په یف ب رامانین جودا دهیته بکارئینان، وه کی نموونا ل خوارئ کو په یقا (لوقمان) ل دویماهیا هه ردوو نیقه دیران هاتیه بکارئینان، جارا ئیکئ ب رامانا (توژدار/حه کیمئ لوقمان) و جارا دووئ ب رامانا (شرینی/لوقمه):

من پورسیه بی گومان ژ لوقمان

خاصیه تی شه به تان و لوقمان (خانی، ۲۰۰۵، ۲۰۲)

۲-۵-۳- ههفته ریبیا ستوونیا تیکه ل: ده ستپیک + دویماهیک (Symploce):

مه به ست بی تیکه ل بوون و بهه فکه تنا هه ردوو جوړین (ئانافورا و ئه پستروفیه)، ئانکو دووباره بوونا په یقین ده ستپیک و دویماهیی به د پیکهاتیه یین زمانی یین لدویف ئیکدا، ب فی رهنگی: (أ...ب)(أ...ب). ب رامانه کا دی، دووباره بوونا په یقه کی یان دهسته یه کا په یقانه ل ده ستپیکا پیکهاتیه یین زمانی و دووباره بوونا په یقه کی یان دهسته یه کا په یقین دی لدویماهیی.

ئه ف جوړئ ههفته ریبیی ب دوو شیوه یان د (مه م زین) ئیدا دیاردییت، ب ئه فی رهنگی ل خوارئ:

أ- دووباره بوونا په یقه کا تاك ل ده ستپیک و په یقه کا دی یا تاك ل دویماهیا هه مان دیرئ، بو نموونه په یقا (ئه و) ل ده ستپیکا هه ردوو نیقه دیرین ل خوارئ و په یقا

(عشقن) ل دویماهیا ههردوو نیقه دیران بکارهاتینه:

ئهو شیفته ئی به لایى عشقن

ئهو ته شه ئی که ره لایى عشقن (خانى، ۲۰۰۵، ۱۲۰)

ب- دووباره بوونا په یفه کا تاك ل دهستپیکى یان ل دویماهیا نیقه دیرین هه مان دیرى، دیسان دووباره بوونا په یفه کا کوم ل دهستپیکى یان ل دویماهیا هه مان دیرى، بو نموونه د دیرا خواریدا په یفین (ته دگۆ کو) ل دهستپیکا نیقه دیران دووباره بووینه و په یفا (ئه ز) ل دویماهیا وان:

ته دگۆ کو د گهل ته یه ك دلم ته ز

ته دگۆ د کو خودان ته حه ممولم ته ز (خانى، ۲۰۰۵، ۱۹۹)

۲-۵-۴- ههفته ریبیا پىچانى (Anadiplosis):

لدویف بوچوونا لیچی، مه بهست ژ فی زاراقی، دووباره بوونا دویماهی په یف ژ پیکهاته یه کا رستی ل دهستپیکا پیکهاته یال دویفدا دا، ب فی رهنگی: (...)(أ...).

ئه ف جورى ههفته ریبی د مه م و زینیدا ب سى شیوه یان دیاردیت، ب ئه فی رهنگی ل خوارى:

أ- دووباره بوونا هه مان په یفی ل دویماهیا هه مان دیرى، ئانکو نیقه دیر ب په یفه کى ب دویماهی دهیت و نیقه دیرا لدویفدا ب هه مان په یف دهستپیدکه ت، وه کی نموونا ل خوارى یا کو نیقه دیرا ئیکى ب په یفا (مال) ب دویماهی هاتی و نیقه دیرا دووی ب هه مان په یف دهستپیکری:

طفلى خوه خه لاص که دى بچت مال

مال بو من و ها ژ بو ته مندال (خانى، ۲۰۰۵، ۲۳۴)

ب- دووباره بوونا هه مان په یف ل دویماهیا (عه جز) ئ دیره کا دهستپیکری و دهستپیکا (صه در) ئ دیرا لدویفدا، بو نموونه په یفا (تاجدین) ل دویماهیا دیرا ئیکى هاتی بکارئینان و پاشان ل دهستپیکا دیرا لدویفدا ژى هاتی:

ئهف طه نهنه و شعار و ئایین
چوون له حظه یه کی گهانه تاجدین
تاجدین ب خوه بوویه پادشاههك
مه م ژى ل ته نشتی شوبهیی ماههك

(خانی، ۲۰۰۵، ۱۵۰)

ج- د هندهك دیرین مه م و زینیدا دبیت په یقهك د ناهه راستا نیقه دیره کیدا
دهیت، ئیکسه ر هه مان په یف لدویقدا دهیته دووباره کرن، بۆ نمونه د دیرین
خواریدا په یقا (هنهك) چه ندین جارن ب دویقئیکدا ل ناهه راستا نیقه دیران دووباره
بووینه:

پێخواس ههك ههك د سه ركۆل
كاشۆ ژ بیان و سه ره کی هۆل
سه رمه ست ههك ههك د سه رخوه ش
ده م به سه ته ههك ههك د ده م گه ش
گۆیه نده ههك ههك د خامۆش
بۆیه نده ههك ههك د مه دهۆش

(خانی، ۲۰۰۵، ۹۴)

۲-۵-۵- ههفته ریبیا دووباره کرنا ئاسۆیی (Epanalepsis):

مه به سه ت پێ دووباره بوونا په یقه کییه د سه ته کی یان فریزه کی دا، ب تایبه ت ل
ده سه تپیک و دویمه هیی، ب فی رهنگی (أ...أ)(ب...ب). ئه ف جوړی ههفته ریبیی
وه کو دووباره بوونا په یقايه، وه کو ئیک ژ ئالافین دروست کرنا ریتما نافخوویی.
د هندهك نیقه دیرین مه م و زینیدا په یقهك دوو جارن یان پتر د دیره کیدا
دووباره دبیت، بۆ نمونه د نیقه دیرا ئیککی یا دیرا خواریدا په یقا (ئه ووهل) ل
ده سه تپیک و دویمه هیی دووباره بوویه:

ئهف ئه ووهل و رووح و عه قلی ئه ووهل
هه رسینه ب ئه ووه لی موئه ووهل

(خانی، ۲۰۰۵، ۳۸)

۶-۵-۲- هه‌فته‌ریبیا جۆت دووباره‌یا فاژی (Antistrophe):

ئه‌ف جۆری هه‌فته‌ریبیا، هه‌ر ب ری‌کا دووباره‌بوونا په‌یقان د ئیک رسته یان فریزدا دروستدیت، لی پینک‌گوهارتن د ری‌زه‌ندییا په‌یقین دووباره‌بوویدا دروستدیت، ب فی ره‌نگی: (أ...ب)(ب...أ).

د مه‌م و زینیدا ئه‌ف جۆری هه‌فته‌ریبیا ب کیمی ده‌یته دیتن، دیسان نه‌ب شیوه‌یه‌کی ته‌مام، ئانکو مه‌رج نینه هه‌مان په‌یف ب هه‌مان پیت فه دووباره‌بیت، بۆ نموونه د دیرا خواریدا ل ده‌ستپیککی (ئه‌علائی) هه‌یه و ل دویماهیا دیری (ئه‌علا)، دیسان ل دویماهیا نیفه‌دیرا ئیککی و ده‌ستپیکا نیفه‌دیرا دوویی (ئه‌دنا) و (ئه‌دنائی) هه‌نه:

ئه‌علائی دکه‌ت ب قه‌هری ئه‌دنا

(خانی، ۲۰۰۵، ۶۱)

ئه‌دنائی دکه‌ت ب لوظفی ئه‌علا

د نموونه‌کیدا، په‌یفا دویماهیا نیفه‌دیرا ئیککی ئیکسه‌ر ل ده‌ستپیکا نیفه‌دیرا دووی دووباره‌نه‌بوویه، ئانکو ناقبره‌ک هه‌یه، بۆ نموونه په‌یفا (هن) د نموونا خواریدا بوویه ناقبر د ناقبره‌را په‌یقین (جان) و (جان‌دا):

جانان طه‌له‌بن هه‌نه‌ک ژ بۆ جان

(خانی، ۲۰۰۵، ۸۰)

هن جان طه‌له‌بن ژ بۆی جانان

۷-۵-۲- هه‌فته‌ریبیا دووباره‌کرنا پرچار (Polyptoton):

لیچ د وی باوه‌ریدایه کو ئه‌ف جۆری هه‌فته‌ریبیا، دووباره‌کرنا په‌یقه‌کییه ب فۆرمین جودا و ل جهین جودا. ئاکو په‌یقه‌کا ده‌ستیشانکری ب فۆرم و دارشتن و تینسین جودا، ل جهین جودایین پینکهاته‌یین زمانی بکارهاتی پتر ژ جاره‌کی دووباره‌دیت.

د هه‌نده‌ک دیرین مه‌م و زینیدا هه‌مان په‌یف ب دوو دارشتنن زمانین جودا هاتینه بکارینان، کو د زۆربه‌یا جاراندا جۆتجۆته ده‌ینه دیتن، بۆ نموونه هه‌ردوو په‌یقین (سوهت) و (گوهت) ب دوو دارشتنن زمانین جودا د دیرین خواریدا هاتینه بکارینان:

هه‌ر چه‌ند ب سوه‌تنی وه‌کی من

نه‌مما نه ب گوه‌تنی وه‌کی من

گه‌ر شوبه‌ته‌ی من ته‌ ژی بگوه‌تا

(خانی، ۲۰۰۵، ۱۸۶)

دی‌ من ب خوه‌ دل قه‌وی نه سوه‌تا

- سوه‌تنی / سوه‌تا.

- گوه‌تنی / گوه‌تا.

دبیت ژی لسه‌ر ئاستی هه‌مان دیرا شعری، په‌یقه‌ک ب دارشتنن جودا به‌یته دووباره‌کرن، بۆ نموونه په‌یقین (ئامر)، (ئه‌مر) و (مه‌ئموور) کو هه‌میان ئیک چاوک هه‌یه، د ئیک نیقه‌دیردا هاتینه بکارئینان:

ئامر تویی ب ئه‌و ب ئه‌مری مه‌ئموور

(خانی، ۲۰۰۵، ۳۶۰)

مه‌ئموور دبن هه‌میشه مه‌عدوور

۲-۵-۸- هه‌فته‌ریییا لیکنیزیکرنی / هه‌فسه‌روایی (Homoioteleuton):

مه‌به‌ست پی دووباره‌کرن هه‌نده‌ک په‌یف و فریزانه، کو دویماهیا وان وه‌کو ئیکه، ئه‌وژی ب مه‌به‌ستا پیکه‌ه‌گریدانا پیکه‌ه‌ته‌یقین زمانن بکارهاتی و په‌یداکرن گونجانی د زمانیدا. دشیاندایه به‌یته گۆتن کو ئه‌ف ته‌کنیکا هه‌فته‌ریییا لیکنیزیکرنی د زمانیدا په‌یدا دکه‌ت.

د مه‌م و زینیدا ئه‌ف جوړی هه‌فته‌ریییا ب ره‌نگه‌کی گه‌له‌ک به‌رفره‌ه و ب ته‌کنیکین جودا هاتیه بکارئینان، ئه‌قین ل خواری ته‌کنیکین بکارئینانا په‌یقین هه‌فسه‌روانه:

أ- بکارئینانا په‌یقین هه‌فسه‌روا پیش په‌یقا سه‌روایی، کو د زانستی کیشناسییدا دبیزنی (جو‌تسه‌روا)، بۆ نموونه د دیرا خواریدا پیش په‌یقین سه‌روایی هه‌ردوو په‌یقین هه‌فسه‌روا (عه‌لیلی) و (قه‌بیلی) هاتینه بکارئینان:

خوه‌ش وه‌فته ژ بۆ عه‌لیلی موشتاق

(خانی، ۲۰۰۵، ۱۳۵)

خاسما کو ژ بۆ قه‌بیلی عوششاق

بکارئینانا په یقئین هه فسه روا ل پیش په یقئین سه روا یی، دیسان بکارئینانا په یقئین هه فسه روا ل ده ستپیکا نیقه دیران، بۆ نمونه د دیرا خواریدا پیش په یقئین سه روا یی، هه ردوو په یقئین (شه هادهت) و (سیادهت) یین هه فسه روا هه نه، دیسان ل ده ستپیکا هه ردوو نیقه دیران، په یقئین (مه وجوده) و (مه شهوده) یین هه فسه روا هه نه:

مه وجوده د وئ شه هادهت و غه یب

مه شهوده د وئ سیادهت و غه یب (خانی، ۲۰۰۵، ۲۷)

ب- بکارئینانا سه رجه م په یقئین هه فسه روا د ناقبه را دوو نیقه دیرین لدو یقئین کدا، بۆ نمونه د دیرا خواریدا هه ر چوار په یقئین نیقه دیرا ئیکئ (ئیک ئیکه) هه فسه روانه دگه ل هه ر چوار په یقئین نیقه دیرا دووی:

په ند و غه له ط و خلاف و یالان

په ند و سه قه ط و غلاف و کالان (خانی، ۲۰۰۵، ۲۷۵)

- په ند/ به ند.

- غه له ط/ سه قه ط.

- خلاف/ غلاف.

- یالان/ کالان.

ج- بکارئینانا په یقئین پیش سه روا یی دگه ل په یقئین هه فسه روا، ئه ف ته کنیکه ب چه ند شیوه یان د مه م و زینیدا هاتیه بکارئینان. بۆ نمونه، دبیت پیش سه روا بکه فته د ناقه رساتیدا د ناقه را په یقئین ده ستپیکئ یین هه فسه روا و په یقئین سه روا یی یین دویماهیئ، وه کی نمونه ل خوارئ:

بی عوسر ژ بۆ وی را مویه سسه ر

بی عوسر ژ بۆ وی را موقه دده ر (خانی، ۲۰۰۵، ۷۳)

- بی عوسر/ بی عوسر (هه فسه روا).

- ژ بۆ وی را / ژ بۆ وی را (پیش سه روا).

- مویه سسه ر/ موقه دده ر (هه فسه روا).

نموونین ل خواری ژى ب هەمان تەکنیک هاتینە دانان:

ظاهر کرن ئەف قەدر و صەنائع

(خانی، ۲۰۰۵، ۳۰)

پەیدا کرن ئەف قەدر و بەدائع

مەشحوون ژ هەر یەکی خەزینەك

(خانی، ۲۰۰۵، ۷۲)

مەكنوون ژ هەر یەکی دەفینەك

هەن مودبرن ئەو هەنەك مودەببەر

(خانی، ۲۰۰۵، ۸۶)

هەن موقبلن ئەو هەنەك موقەددەر

ل دویمایی، دشیاندايه ریژه و هژمارا هەر هەشت جوړین لیچی دیارکرین د

خشتهیی خواریدا پیشچاف بکەین:

ز	جوړی ههفته ریبیی	هژمار	رێژا سەدی
۱	دووبارهیا ستونیا دەستیکی	۱۳۵	11.93%
۲	دووبارهیا ستونیا دویمایی	۲۹۳	25.9%
۳	دووبارهیا ستونیا تیکەل	۱۹	1.67%
۴	دووبارهیا پیچانی	۱۳	1.149%
۵	دووبارهیا ئاسویی	۶۸	6.01%
۶	جوۆت دووبارهیا فاژی	۲	0.17%
۷	دووبارهیا پرچار	۱۶۸	14.85%
۸	هەفسەروا	۴۳۳	38.29%
سەرجه م		۱۱۳۱	100%

وهکی دیار ئەحمەدی خانی د مەم و زینیدا هەشت تەکنیکین سەرەکی بکارئیناینه، کو تەکنیکا (هەفسەروا) ب پلا ئیکێ دەیت و تەکنیکا (جوۆت دووبارهیا فاژی) ل پلا دویمایی دەیت، تەکنیکین (دووبارهیا ستونیا دویمایی) و (دووبارهیا ستونیا دەستیکی) ب ریژهیه کا مەزن و بەرچاف بکارئیناینه. هەر چوار تەکنیکین دی ب ریژهیا نافنجی هاتینە بکارئینان.

ئەنجام:

پشتی ئەف قە کۆلینە ب دویمای هاتی ئەم گەهشتینە ئەنجامین ل خواری:
۱. ههفته‌ریبیا وه‌کو زاراف بۆ جارای ئیکێ ل نافه‌راستا سه‌دی ۱۸ ئی ژ لایب قه‌شه و پرۆفیسۆری بریتانی (رۆبه‌رت لاوت) ی قه‌هاته بکارئینان. نافیری "زارافی" هه‌فته‌ریبیا ئەندامان parallelismus membrorum بکارئینایه‌، کو ژ زمانێ لاتینی وه‌رگریه‌.

۲. هه‌فته‌ریبیا دوو لایه‌نان بخۆفه‌ دگریت، ئەوژی لایه‌نی وه‌که‌ه‌قی و لایه‌نی هه‌قدزین، له‌ورا ئەف تیگه‌هه‌ ب گه‌له‌ک ره‌نگان هاتیه‌ باسکرن و پیناسه‌یین جودا بۆ هاتیه‌ ئەنجامدان.

۳. مه‌م و زینا ئەحمەدی خانێ نموونه‌یا هه‌ره‌ به‌رچا‌فا هۆزانا کلاسیکیا کوردیه‌ یا‌کو ته‌کنیکین هه‌فته‌ریبیا پیکهاته‌یی ب ره‌نگه‌کی پیشچا‌ف تیدا هاتیه‌ بکارئینان.

۴. ته‌کنیکا یه‌کسانکرنا هژمار په‌یقین نیفه‌دیران، سه‌ره‌کترین ته‌کنیکه‌ ژ لایب هۆزانفانیفه‌ هاتیه‌ بکارئینان و پرانییا یه‌کسانکرنا ژ ی چوار په‌یقن د هه‌ر نیفه‌ دیره‌کیدا. ب ری‌کا ئەقی ته‌کنیکێ پرانییا ته‌کنیکین دی هاتیه‌ دروستکرن.

۵. ئیک ژ ته‌کنیکین به‌رچا‌ف د مه‌م و زینیدا ته‌کنیکا به‌رامبه‌رکرنا ئامرازین (ل، ژ، د، ب، ه)، ئەقی ته‌کنیکێ جۆره‌کی هه‌فته‌ریبیا دروستکریه‌ و د هه‌مان ده‌مدا بره‌گیین کورت ژ ی به‌رده‌ستکریه‌، یین کو ل گه‌ل قابله‌کینشا (هه‌زه‌جا شه‌ش ته‌فعیلا ئەخره‌با مه‌قبووزا مه‌حزووف / مه‌قسوور) دگونجن.

۶. بکارئینانا ته‌کنیکین په‌یقین هه‌قدر و په‌یقین هه‌فته‌ریب، دوو ته‌کنیک ب ره‌نگه‌کی به‌رچا‌ف د مه‌م و زینیدا هاتیه‌ بکارئینان.

۷. ل دویف دابه‌شکرنا (لیچی) یا ته‌کنیکین هه‌فته‌ریبیا ئەحمەدی خانێ د مه‌م و زینیدا هه‌شت ته‌کنیک بکارئینایه‌، کو ته‌کنیکا په‌یقین هه‌سه‌روا ب پلا ئیکێ ده‌یت و هه‌ردوو ته‌کنیکین دووباره‌یا ستوونیا دوماهی و دووباره‌یا ستوونیا ده‌سپیکێ ب پلێ سی و چوار دویفیکدا ده‌ین، ته‌کنیکا جۆت دووباره‌یا فاژی ب ریژه‌یه‌کا کیم بکارئینایه‌.

لیستا ژێدهران:

- 1- جاکسون، رومان (1988)، قضايا الشعرية، ترجمة: محمد الولی ومبارك حنوز، ط 1، دار توبقال للنشر، الدار البيضاء.
 - 2- حهسه نی، یاسرئ (2007)، بنیاتی ریتی د شعرا نوویا کوردیدا: دهفهره به هیدینان 1970-1991، دهزگه هی سپیریژیی چاپ و وهشانی، دهوک.
 - 3- خانی، شاکارا ئه حمه د (2005)، به رهه فکرن: ته حسین ئیبراهیم دۆسکی، چ 1، دهزگه ها سپیریژ یا چاپ و وهشانی، دهوک.
 - 4- داودی، وهاب (2014)، البنیات المتوازية في شعر مصطفى محمد الغماري (التوازي و التكرار)، مجلة المخبر، عدد العاشر، جامعة سبكرة، الجزائر.
 - 5- دۆسکی، محه مه د ئه مین (2016)، فه رهه نگا سپیریژ (عه ره بی - کوردی)، ط 2، دهزگه هی سپیریژیی چاپ و وهشانی، دهوک.
 - 6- سه عدلا، سه لاح (1998)، قاموس سه لاحه دین: ئنگلیزی - کوردی، سه لاح سه عدلا، چ 1، دار الحرية للطباعة، بغداد.
 - 7- القاسمی، أ. د. د. محمد (2010)، قضايا النقد الادبي المعاصر، ط 1، دار یافا العلمیة للنشر والتوزیع، عمان.
 - 8- القاسمی، د. محمد (2010)، التكرارات الصوتية في لغة الشعر، عالم الكتب الحديث، اربد - الاردن.
 - 9- لوتمان، یوری (1999)، تحلیل النص الشعري: مه اد نقدي، یوری لوتمان، ترجمة: د. محمد أحمد فتوح، ط 1، النادي الادبي الثقافي، جدة.
 - 10- مزوري، عبدالرحمن (1988)، ظاهرة التوازي في شعر خاني، گوفا را کاروان، هژماره 67، هه ولیتر.
 - 11- مفتاح، محمد (2005)، تحلیل الخطاب الشعري: استراتيجية التناص، المركز الثقافي العربي، الدار البيضاء.
 - 12- نهیلی، نعمت الله حامد (2007)، شیوازگه ری: تیوری و پراکتیک (فه کۆلینه که د بیاقی هۆزانی دا)، چ 1، دهزگه ها سپیریژ یا چاپ و وهشانی، دهوک.
 - 13- الهاشمي، السيد أحمد (2005)، جواهر البلاغة، السيد أحمد الهاشمي، ط 1، مؤسسة المختار للنشر و التوزیع، القاهرة.
 14. الهبيل، د. عبدالرحمن محمد (2014)، ظاهرة التوازي في شعر الإمام الشافعي، مجلة جامعة القدس المفتوحة للابحاث و الدراسات، القدس.
15. Fox, James J. (2014). Explorations in semantic parallelism. Canberra ACT: ANU Press, <http://nla.gov.au/nla.arc-147887>

16. Frog, M., & Tarkka, L. (Eds.) (2017). Parallelism in Verbal Art and Performance. (Oral Tradition; Vol. 31, No. 2). Center for Studies in Oral Tradition. http://journal.oraltradition.org/files/articles/31ii/00_31.2complete.pdf
17. Mueller, M. (2015). Parallelism as Repetition: A Case Study of Betti Alver's Elu on alles uus and Jälle ja jälle, <https://ojs.utlib.ee/index.php/methis/article/view/12454/7642>

الملخص

التوازي التركيبي في مَم و زين أحمد خاني

يعتبر التوازي أحد أساليب تكوين اللغة الشعرية، خاصةً في بناء الايقاع الداخلي للنص الأدبي، في الأدب الكوردي تم الاعتماد عليه الى حد كبير. التوازي ليس اسلوباً مرتبطاً بالشعر فقط، لان اولى البحوث حوله كانت متعلقةً بالنصوص الدينية، بمعنى آخر، كان التوازي يستعمل في عدة انواع من الخطاب لخلق جمالية في التعبير اللغوي وجعلها أكثر تأثيراً على المتلقي. يعتبر (أحمد خاني) أحد الشعراء الكورد الذي أعتمد اعتماداً رئيسياً على التوازي خاصةً في ملحمة الشعرية الشهيرة (مَم و زين). يعتبر التوازي في تلك الملحمة أداة رئيسياً في بناء لغته الشعرية.

في هذا البحث الموسوم (التوازي التركيبي في مَم و زين أحمد خاني) تناول الباحثان مفهوم ومصطلح التوازي اضافة الى انواعه الرئيسية وتم تصنيف الايات الشعرية حسب تلك الانواع: في الفصل الاول تناول الباحثان مصطلح التوازي من الناحية النظرية ابتداءً من مختصر تاريخي لهذا المصطلح اضافةً الى مفهوم وأنواع هذا الفن. الفصل الثاني فصل تطبيقي، لذلك تم شرح الامثلة الشعرية حسب انواع التوازي التركيبي وتم احصاء كل نوع حسب الايات الشعرية وعين كل نوع على النسب المئوية في جداول مختصرة.

- الكلمات الدالة: الايقاع، التوازي، التوازي التركيبي، التكرار، أحمد الخاني.

Abstract

The Structural parallelism in Ahmed-i Knani's Mem u Zin

Parallelism, as a poetic and rhythmic device in literary text, has been widely used in Kurdish literature. Despite its connection to poetry, the earliest research on this term was related to religious texts. Put it differently, parallelism exist in various discourses in order to add aesthetics to the language and has effects on the readers. Ahmed-i Khani is one of the Kurdish poets that mainly depended on this technique especially in his masterpiece (Mem u Zin).

Parallelism played a fundamental role in the aforementioned work and it became an essential device to build its poetic language. This research entitled (The synthetic parallelism in Ahmed-i Knani's Mem u Zin) aims to specify and analyze the role and the types of synthetic parallelism in the (Mem u zin) of Ahmed-i Khani. The research Consists of two parts, the first part focuses on the theoretical framework, containing short history, terminology, definitions and the typology of parallelism. The second part is a statistic and analytic work on the different types of synthetic parallelism in the abovementioned literary work.

Keywords: Rhythm, parallelism, Structural parallelism, Repeations, Ahmed-i Khani.